

Η Ελλάδα «ξεμένει» από φοιτητές

Αποκαλυπτική πανελλαδική έρευνα του **Ιδρύματος Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών** για τις συνέπειες του δημογραφικού προβλήματος

ΡΕΠΟΡΤΑΖ
ΜΑΡΝΥ ΠΑΠΑΜΑΤΘΑΙΟΥ

Υπερ-ιδρύματα (από τις εκτεταμένες συγχωνεύσεις πανεπιστημίων και ΤΕΙ) φτάνει το υπουργείο Παιδείας σε μια χώρα όμως που, όπως φαίνεται, σε λίγο δεν θα έχει φοιτητές! Κατ' επέκταση, είναι πιθανό να επιτευχθεί τελικά ο περίφημος πολιτικός στόχος της «ελεύθερης πρόσβασης» στα πανεπιστήμια, ως αποτέλεσμα όμως μιας απειλής: της δημογραφικής κατάρρευσης που απειλεί την Ελλάδα. Και αυτό γιατί, όπως δείχνουν οι επιστημονικές έρευνες, η κρίση που ξεκίνησε πριν από μια δεκαετία στη χώρα θα έχει τελικά τεκτονικές επιπτώσεις στην εκπαίδευση αλλά και στην αγορά εργασίας.

Παρά τις εξαγγελίες για προσλήψεις δασκάλων και καθηγητών που έκανε τις προηγούμενες ημέρες η κυβέρνηση, το **Ιδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών** με πρόσφατη έρευνά του προειδοποιεί: στο μέλλον θα έχουμε πλεόνασμα στον προσωπικό πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας

εκπαίδευσης, ενώ τα κενά στα σχολεία που καταγράφονται στην έναρξη κάθε σχολικής χρονιάς είναι κυρίως πρόβλημα κακής διαχείρισης του προσωπικού.

Σε βάθος δεκαετίας ο αριθμός των αποφοίτων των ανώτατων ιδρυμάτων της χώρας, εξαιτίας του δημογραφικού προβλήματος και της μείωσης των παιδιών και κατ' επέκταση των μαθητών στην Ελλάδα, θα μειωθεί δραστικά έως και 30%, κάτι που αναμένεται να κορυφωθεί λίγο μετά το 2018, στις αρχές της δεκαετίας του 2030.

Με το βλέμμα στο μέλλον

Είναι λοιπόν εύκολο για εκείνους που σχεδιάζουν το στρατηγικό πλάνο της εκπαίδευσης στη χώρα να κοιτούν κυρίως τους επόμενους 12 μήνες. Ο ώριμος στρατηγικός σχεδιασμός όμως, όπως αποδεικνύουν οι επιστημονικές του **IOBE**, θα έπρεπε να «κοιτάξει» στο μέλλον για να αντιμετωπίσει τα προβλήματα αυτά πριν δημιουργηθούν.

Ετσι, με δεδομένη την τεράστια ανακατανομή των ανώτατων ιδρυμάτων που

βρίσκεται αυτή τη στιγμή σε εξέλιξη σε όλη τη χώρα, τα δεδομένα που παρουσιάζει η νέα μεγάλη πανελλαδική μελέτη του **IOBE** είναι τα παρακάτω:

- Σύντομα δεν θα υπάρχει αντίστοιχος πληθυσμός υποψηφίων φοιτητών για να διεκδικήσουν τις θέσεις που προσφέρονται στην ανώτα-

τη εκπαίδευση της χώρας, οπότε πρέπει από τώρα να σχεδιαστούν στρατηγικές (μέσω προπτυχιακών προγραμμάτων στα αγγλικά) οι οποίες θα προσελκύσουν στα ελληνικά ΑΕΙ φοιτητές από το εξωτερικό που θα τους δώσουν επιπλέον πόρους.

- Η ανώτατη εκπαίδευση της χώρας εξακολουθεί να

μορφώνει κατά κύριο λόγο υποψήφιους που διεκδικούν θέσεις στον δημόσιο τομέα ή στην εκπαίδευση, οι οποίες τα επόμενα χρόνια αναμένεται να συρρικνωθούν.

Εάν δεν εκσυγχρονιστούν τα προγράμματα σπουδών των ΑΕΙ, «οι άνθρωποι θα συνεχίσουν να χτυπιούνται στα πεζοδρόμια αναζητώ-

ΤΙ ΔΕΙΧΝΕΙ Η ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

Η διπλή πρόκληση που αντιμετωπίζει η ελληνική

Όπως προκύπτει από την έρευνα του **IOBE**, διπλή πρόκληση αντιμετωπίζει η ελληνική εκπαίδευση μετά την πολεμική κρίση.

Η μείωση του μαθητικού πληθυσμού που έχει ήδη σημειωθεί οφείλεται από τη μία στη φυγή από τη χώρα περισσότερων από 90 χιλ. αλλοδαπών μαθητών μετά την έναρξη της κρίσης. Από την άλλη, η σταδιακή μείωση των γεννήσεων κατά σχεδόν 30% - από 118 χιλ. το 2008 σε 88,5 χιλ. το 2017 έχουν ήδη εισαχθεί στο νηπιαγωγείο και στις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου - αν δεν γίνουν ριζικές αλλαγές τα επόμενα χρόνια, αναμένεται να οδηγήσει σε συρρίκνωση του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς κάθε νέα χρονιά θα εισέρχεται στην εκπαίδευση σημαντικά μικρότερος αριθμός μαθητών από όσους ολοκληρώνουν και αποφορτίζονται. Όπως υποστηρίζει η μελέτη του **IOBE**, «οι μεταβολές αυτές στον μαθητικό πληθυσμό αποτελούν έμμεσες και βαθύτερες επιπτώσεις της κρίσης στην εκπαίδευση, καθώς συνδέονται με τη μεγάλη μείωση της

απασχόλησης που σημειώθηκε, τη διάρκεια της ύφεσης της οικονομίας και της καθυστέρησης της ανάκαμψης της απασχόλησης, τις επιπτώσεις στον οικογενειακό προγραμματισμό λόγω της αβεβαιότητας και της έλλειψης οικονομικής εμπιστοσύνης που επήλθε, καθώς και την εξωτερική μετανάστευση αλλοδαπών και Ελλήνων σε αναπαραγωγική ηλικία».

Από την άλλη πλευρά, η ίδια μελέτη έδειξε ότι, ενώ ο αριθμός των εκπαιδευτικών μετά την έναρξη της κρίσης μειώθηκε κατά 15,6% (από 180 χιλ. σε 152 χιλ., δηλ. 28 χιλ. λιγότεροι), η αναλογία μαθητών - εκπαιδευτικών στην πρωτοβάθμια (νηπιαγωγείο και δημοτικό) και δευτεροβάθμια (γυμνάσιο, λύκειο, επαγγελματική εκπαίδευση) παραμένει στην Ελλάδα διαχρονικά μικρότερη από τις άλλες χώρες της Ευρώπης και του ΟΟΣΑ. Οι διαφορές αυτές δεν οφείλονται στη γεωμορφολογία της χώρας καθώς, όπως δείχνει η μελέτη, ακόμα στις κεντρικές περιφέρειες της χώρας (Αττική, Κεντρική Μακεδονία, κ.α.)

όπου συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού, έχουμε περισσότερους εκπαιδευτικούς ανά μαθητή από τις άλλες χώρες. Οι αναλογίες εκπαιδευτικών - μαθητών καθορίζονται, πρωτίστως, από α) τον αριθμό των μαθητών και εκπαιδευτικών, β) τον τρόπο διαχείρισης και αξιοποίησης του εκπαιδευτικού προσωπικού (ωράρια εργασίας και διδασκαλίας), γ) τον τρόπο διαχείρισης και αξιοποίησης του λοιπού διοικητικού και βοηθητικού προσωπικού των σχολικών μονάδων και των υποστηρικτικών δομών, δ) τη διάρθρωση και διαχείριση του δικτύου σχολικών υποδομών (μέγεθος σχολικών μονάδων και τάξεων) και των υποστηρικτικών δομών, και ε) του προγράμματος λειτουργίας των σχολείων (πρόγραμμα λειτουργίας, διεξαγωγής μαθημάτων και λοιπών δραστηριοτήτων). Όπως εξηγεί η μελέτη «οι ελλείψεις και τα κενά εκπαιδευτικών που παρουσιάζονται κάθε χρόνο στα ελληνικά σχολεία οφείλονται περισσότερο σε διαχειριστικές αδυναμίες της κεντρικής διοίκησης,

στην αξιοποίηση και διαχείριση του προσωπικού της εκπαίδευσης, του δικτύου σχολικών υποδομών και του σχολικού προγράμματος».

Η διπλή πρόκληση

Επομένως, η ελληνική εκπαίδευση αντιμετωπίζει διπλή πρόκληση. Από τη μια να συγκλίνει τη λειτουργία της με τις άλλες χώρες, βελτιώνοντας και την ποιότητά της, και από την άλλη να αντιμετωπίσει το επερχόμενο σοκ της συρρίκνωσης του εκπαιδευτικού συστήματος τα προσεχή χρόνια. Η μελέτη του **IOBE**, με βάση και τις εκτιμήσεις της Eurostat για την εξέλιξη του πληθυσμού της Ελλάδας τα προσεχή χρόνια, εκτιμά ότι ο αριθμός των μαθητών θα μειωθεί κατά σχεδόν 1/3 σε σχέση με την περίοδο πριν από την κρίση (από 1,5 εκατ. σε 1 εκατ. περίπου) το 2035, όταν δηλαδή θα ολοκληρώσουν το Λύκειο όσοι γεννήθηκαν το 2017. Χωρίς βέβαια, να είναι ακόμα βέβαιο ότι η εξωτερική μετανάστευση από τη χώρα και η μείωση των γεννήσεων έχουν πλέον σταθεροποιηθεί.

Σε βάθος δεκαετίας ο αριθμός των αποφοίτων των ανώτατων ιδρυμάτων της χώρας, εξαιτίας του δημογραφικού προβλήματος και της μείωσης των παιδιών και κατ'επέκταση των μαθητών στην Ελλάδα, θα μειωθεί έως και 30%

ντας δουλειές» όπως χαρακτηριστικά έλεγε συνομιλητής του «Βήματος» και πανεπιστημιακός καθηγητής, καθώς ο δημόσιος τομέας δεν θα μπορεί να τους απορροφήσει.

• Τα ΤΕΙ στη χώρα καταργούνται ενώ ήταν, τα τελευταία χρόνια, τα Ιδρύματα εκείνα που λόγω του εφρα-

μοσμένου χαρακτήρα των σπουδών έδιναν πτυχία με άμεση επαγγελματική αποκατάσταση.

Πάντως, όπως λένε μελετητές και επιστήμονες του χώρου, είναι πιθανόν μέχρι να δημιουργηθούν τα νέα τμήματα που σχεδιάζονται να έχουν «ξεμένει» από φοιτητές,

ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στροφή στην απασχόληση στον ιδιωτικό τομέα

Οι επιπτώσεις των δημογραφικών μεταβολών μετά την έναρξη της κρίσης αναμένεται να επεκταθούν στην αγορά εργασίας και στην προσφορά δεξιοτήτων, καθώς και στην απασχόληση και στην ανάπτυξη της οικονομίας. Από τη μια, η προσφορά δεξιοτήτων θα μειωθεί – και ιδιαίτερα η ήδη ισχυρή προσφορά δεξιοτήτων μέσης τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης. Από την άλλη, ο κλάδος της εκπαίδευσης που απασχολεί το μεγαλύτερο μέρος των αποφοίτων ανώτατης εκπαίδευσης και ιδιαίτερα των πανεπιστημίων αναμένεται επίσης να συρρικνωθεί αντίστοιχα. Η ήδη μεγάλη αναταραχή της ανώτατης εκπαίδευσης με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας θα ενταθεί, εξέλιξη που ενδέχεται να οδηγήσει σε συνέχηση της εξωτερικής μετανάστευσης νέων και σε νέα επιδείνωση των δημογραφικών δεδομένων της χώρας. Η μεταρρύθμιση της ανώτατης εκπαίδευσης και η στροφή της από την προετοιμασία των αποφοίτων για απασχόληση στην εκπαίδευση σε απασχόληση στον ιδιωτικό τομέα είναι, συνεπώς, απαραίτητη. Ιδιαίτερα όταν ο αριθμός των άνεργων πτυχιούχων που επιδιώκουν να εργαστούν ως αναπληρωτές και να διοριστούν στην εκπαίδευση τα τελευταία χρόνια ήδη ξεπερνούν τις 100 χιλιάδες. Άλλωστε, αν δεν σημειωθούν ριζικές αλλαγές, οι δημογραφικές επιπτώσεις θα επηρεάσουν και την ανώτατη εκπαίδευση (από το 2028 και μετά) καθώς ο αριθμός των αποφοίτων λυκείων και των εισερχόμενων φοιτητών θα μειωθεί δραστικά, απειλώντας τη βιωσιμότητα πολλών ιδρυμάτων χαμηλής ζήτησης.

«Η αντιμετώπιση της πρόκλησης που αντιμετωπίζει η εκπαίδευση απαιτεί μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και μελετημένη στρατηγική» λέει ο Αποστόλης Δημητράπουλος, επιστημονικός συνεργάτης του ΙΟΒΕ και επιστημονικός υπεύθυνος της μελέτης.

«Η αύξηση των γεννήσεων δεν θα επιτευχθεί εύκολα και άμεσα, καθώς πολλοί νέοι σε αναπαραγωγική ηλικία, Έλληνες και αλλοδαποί, έχουν πλέον φύγει από τη χώρα και η επιστροφή τους δεν είναι εύκολα επιτεύξιμος στόχος. Η προσαρμογή του εκπαιδευτικού συστήματος στα νέα δημογραφικά δεδομένα φαίνεται αναπόφευκτη. Θα ήταν πολύ σημαντικό αν καταφέραμε να μετατρέψουμε αυτή την κρίση της εκπαίδευσης σε ευκαιρία εκπαιδευτικής αναγέννησης της χώρας. Μετατρέποντας, για παράδειγμα, το κλείσιμο σχολείων, που είναι αναπόφευκτο, αντί για νέο πεδίο συγκρούσεων, σε ευκαιρία αισθητικής, οικολογικής και παιδαγωγικής αναβάθμισης του δικτύου σχολικών υποδομών και των σχολικών εργασιών, δίνοντας έμφαση στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στην καθημερινή διδασκαλία και λειτουργία των σχολείων, βελτιώνοντας τα αποτελέσματα μάθησης των παιδιών. Επίσης, αν αντί για το κλείσιμο ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης, επενδύσουμε άμεσα στη διεθνοποίηση τους και στην προσέλκυση αλλοδαπών φοιτητών, τονώνοντας τις τοπικές και την εθνική οικονομία, αυξάνοντας τις θέσεις εργασίας για νέους επιστήμονες, περιορίζοντας ή και αντιστρέφοντας την τάση φυγής τους στο εξωτερικό. Αν αντί για την κομματική μεταλλοσσειση και την ψηφοθηρία, σε τούτη την κρίση επιλέξουμε την εθνική κινητοποίηση και συνεργασία, με αποκεντρωση και ισχυροποίηση του ρόλου των τοπικών κοινωνιών και της τοπικής αυτοδιοίκησης στη διαδικασία αναμόρφωσης του εθνικού σχολικού δικτύου» καταλήγει.

εκπαίδευση

Οι επιπτώσεις της μείωσης των μαθητών θα είναι συντριπτικές τα προσεχή χρόνια. Αν η κρατική πολιτική επιδιώξει απλώς να προσαρμοστεί, διατηρώντας σταθερά τα σημερινά επίπεδα λειτουργίας (αναλογίες εκπαιδευτικών-μαθητών, αριθμός μαθητών ανά τμήμα και σχολική μονάδα), οι σχολικές μονάδες θα μειωθούν κατά περίπου 30% (από 15,5 χιλ. σε 10,7 χιλ., δηλ. 4,8 χιλιάδες λιγότερες), ενώ ο αριθμός των εκπαιδευτικών θα μειωθεί 38,7% (από 180,3 χιλ. το 2009 σε 110,5 χιλ.) το 2035.

Αν η κρατική πολιτική επιδιώξει την ευρωπαϊκή συγκλίση της λειτουργίας της ελληνικής εκπαίδευσης, η μελέτη αναφέρει ότι ο αριθμός των εκπαιδευτικών θα μειωθεί σε 80,7 χιλ. (μείωση 55,2% σε σχέση με το 2009). Στην προοπτική αυτή θα επηρεαστούν ανάλογα όλες οι ειδικότητες εκπαιδευτικών που διδάσκουν στην εκπαίδευση. Όπως αναφέρεται στο κείμενο «η έκταση του πλεονέκτηματος εκπαιδευτικών, συνολικά και ανά ειδικότητα, που ενδέχεται να δημιουργηθεί τα προσεχή χρόνια

λόγω των δημογραφικών μεταβολών, θα εξαρτηθεί και από τον αριθμό και την εξέλιξη των συνταξιοδοτήσεων/αποχωρήσεων εκπαιδευτικών τα προσεχή χρόνια».

Η μείωση του αριθμού των μαθητών αποτυπώνεται στο Δημοτικό σχολείο ήδη από το 2016, και θα φτάσει στην τελευταία τάξη (Στ' Δημοτικού) το 2021. Μέχρι τότε, όμως, θα συνεχίσουν να αποτυπώνονται στις εγγραφές μαθητών στις χαμηλότερες τάξεις του Δημοτικού οι ακόμα μεγαλύτερες μειώσεις γεννήσεων που σημειώθηκαν από το 2011 και έπειτα (με εξαίρεση το 2016, οπότε σημειώθηκε μικρή αύξηση των γεννήσεων σε σχέση με το 2015).

Αντίστοιχα, οι επιπτώσεις της έναρξης μείωσης των γεννήσεων που σημειώθηκε το 2010 θα αρχίσουν να αποτυπώνονται στη λειτουργία του Γυμνασίου από το 2022, ενώ στα Γενικά και τα Επαγγελματικά Λύκεια από το 2025. Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση οι επιπτώσεις αυτές θα αρχίσουν να εκδηλώνονται από το 2028 και έπειτα.